

ארכיון מעין-צבי

תעוד חברים ברשם-קול

מאיר בן מאיר

זכרונות חיים

בשנים 1924 - 1987

מספרי קלטות: 64, 65 66

הוקלט בשנת: 1987

ראיון ע"י: שולמית קוגלמן

עריכה ע"י: אווה אדוריאן

מאיר - בן מאיר

היום ה-1 בנובמבר 1987, אנחנו יושבים ביחד - מאיר בן מאיר ואני שולמית קוגלמן מן הארכיון בדירתם של שולמית ומאיר.

-שולם וערב טוב לך מאיר,

-ערב טוב אני מציע שנחלק את הדברים בצורה כרונולוגית ונתחיל מהסיפורים אצלי בבית. זה מתחלק כמובן בין אבא ואמא. אבא (רפאל) בא צפונית מביאליסטוק, כאשר היינו צעירים,הילדים, שלושה ילדים,שלושה בנים היה אבא נוהג לספר על החיים שלו; אלה היו חיים מלאים בהפתאות, זה ריתק אותנו, כשהיינו ילדים, עכשיו כשאני נזכר,יכול להיות, שיש דברים נכונים בזכרוני, אך אולי אני עם הזמן גם אני ממציא דברים;בכל אופן אני אנסה לשחזר משהו ממה שהוא סיפר.

כנראה שאבא היה נער שובב, הוא לא למד טוב בחדר, היה בורח מהכיתה, מתרוצץ בשדות. בגיל 14 הרב המקומי וגם ההורים שלי, לא ראו אותי כמעומד ללכת לישיבה, כפי שהיה נהוג באותם הזמנים - מי שלא למד בישיבה הלך ללמוד מקצוע. הסבא שלי מצד אבי היה שער, קראו לו:מאיר זייגרמאכר. אני מתאר לי שעל שמו נתנו לי אותו השם. אבא היה אפיקורס, הוא לא האמין ב'ה', תוך כדי עיסוקיו היה נכנס לכנסיות של הנוצרים ומתקן את השעונים. הוא היה שער טוב, כי באו לקחת אותו לפעמים ממרחקים של 70 ק"מ, יומיים נסיעה בעגלה עד שהגיע לכפרי הגויים. היהודים הדתיים לאע ראו זאת בעין יפה, יהודי נכנס לכנסיה? אבל הוא כנראה היה טיפוס מיוחד, מחייך וצוחק על הכל, מאבא שלי ירשתי כנראה את הביקורתיות ואת חופש הדעת.

נהוג היה בזמנו שילד לא לומד מקצוע מאביו. אם הוא רוצה להתלמד במקצוע מסויים הוא צריך ללכת למצוא מקום אחר ומורה אחר. יש הגיון לחוק הזה. אז שלחו אותו אז לביאליסטוק שהיתה כבר עיר גדולה בין 100 אלף ל-200 אלף תושבים זה היה סביב לשנת 1900. דרך אגב אבי נולד ב- 1887 ואני מדבר עתה על 1901. בביאליסטוק לפי הסיפורים של אבא ניצלו את המתלמדים הצעירים האלה. אין מילים לספר איך שניצלו אותם. קודם כל מבחינת הדיור, הוא היה גר מתחת למדרגות שעלו לקומה השניה ומתחת המדרגות היה מן משולש כזה,סגור עם קרשים ושם היה מזרון והוא קיבל מיל אחד ביום, לעשות לעצמו אור בכדי לקרוא. הוא היה עובד כמובן מהבוקר עד החושך,במשך שנה,שנתיים. הוא היה תחילה רק מנקה חלקים של שער

יותר קטנים, לאט לאט גם עבד בעבודות יותר עדינות, אבל לא היה לומד כלום, היה רק שוליה. הכפר גולנומס נמצא כ-100-80 ק"מ מביאליסטוק. היה נהוג לתת חופש פעמיים בשנה, בפסח 10 ימים ובימים הנוראים, בראש השנה ויום כיפור, שבוע עד 10 ימים. זה הכל. כל יתר ימי השנה היה שם בביאליסטוק. הוא היה מקבל שכר נמוך מאוד, האוכל היה רק לחם. יום שישי בערב אכלו חתיכת עוף, אך למיסכן הזה נתנו רק לחם ומרק ואמרו לו: לך שוב לעבוד. הוא היה חוסך כמה קופייקים, שהם חלק המאה של הרובל. זה הספיק לו ללכת פעם בחודש לראות אופרה. אנו מסתכלים עכשיו על הבנים שלנו - כולם מוסיקליים וגם אני קצת מנגן במנדולינה שלי, יש לי אוזן טובה ואני אוהב מוסיקה קלאסית ואופרה. כל זאת כנראה עבר אלי מהאבא שלי, כמה שהיה צעיר וגלמוד, בעיר הזרה, חסך מכספו הדל לביקור באופרה. הוא סיפר, שהוא לא היה יושב למעלה קרוב לאורקסטרה, הוא היה יושב למעלה ביציע הרביעי, ושם לא ישבו אלא עמדו, אבל ראה את כל האופרה. מגיל 14 הוא אהב אופרות וגם אני בהיותי כבר בן 14-15 היינו נוסעים נסיעות ארוכות במכונית לשמוע אופרה. בשנת ה-30 היה כבר רדיו. הוא לא היה כל כך טוב כמו עכשיו, אבל היה פלא טכני. הוא אמר: תשמע, זה אדיר, הוא ידע להתבטא ישירות..

הוא מצא ביטוי לאפיקורסיות שלו ולגליזציה לדעותיו. הוא פגש שם באופרה צעירים אחרים, גם היו יהודים, גם התלבשו כגויים, גם לא האמינו ב'ה', וגם היו סוציאליסטים. הוא פגש בעיר הגדולה גם את הנוער של תנועת הבונד. הם היו פועלים מנוצלים על ידי הבורגנות בזמנו, והוא היה משתייך לבונד אפילו הלך יותר רחוק. הוא אמר שהפתרון של הבעיה היהודית הוא בהתבוללות, יש להתבולל לגמרי. אם אפשר יש לשנות את השם, אך אפשר בטח לעזוב את הכפר - את העיירה הקטנה, השטטל. לכן הוא לא עשה מה שהרבה יהודים עשו: להשתמט, לברוח, לחתוך את האצבע, כדי לא ללכת לצבא, הוא הלך לצבא. מיד אחרי מלחמת רוסיה-יפן ב 1909 הוא הלך לצבא. היו לו סיפורים על הצבא. הוא אמר, שהשם שלו - טרשנסקי, שהוא מכפר פולני, הוא היה בריא, חזק, חסון, היו לנו תמונות. הוא עסק בספורט ההתגוששות -ארם-ריאסטלינג. כשהלך לצבא, אמר: אם אני שייך לאימפריה הרוסית, אני מתגייס ומתנהג כמו רוסי. עכשיו מתגייסים לשלוש שנים ובאים כל שבוע -שבועיים הביתה, שם בגיל 21 לקחו אותך ושלחו אותך למרחק עצום של 6 אלפים או 8 אלפים ק"מ ונשארת שם 5 שנים, כדי שאנשים לא יצטרכו לדכא מרד שהוא בסביבתם, שלא יצטרכו לפגוע בבני משפחתם, הרחיקום למרחקים

בפולניה היו טטרים וקוזקים ואוזבקים, ואת הפולנים כמו אבא שלי, שלחו לטורקסטן, לעיר בסביבת קזכסטן וטשקנט, ושם היה 5 שנים. הוא עלה בדרגה, התנהג כמו גוי, לא אמר לנו אף פעם, שהיו לו בעיות של אנטישמיות, כי אצל הרוסים, אם ידעת איך להתנהג, אתה גבר זה עובד, ואז אהבו אותך. הוא כנראה התנהג כך והגיע לדרגה של סמל. זאת אחריות כבר על 20-30 אנשים. הוא עשה את עצמו כאילו לא מכיר את היהודים המקומיים אבל סיפר לנו, ששם חיו יהודים המתלבשים כמו ערבים, לא מדברים יידיש, אבל יש בית כנסת עם סימן של מגן דוד, אבל הוא לא היה מתקרב אליהם, לא היה מגלה שהוא יהודי. אם אנו מסתכלים על יהודים אלה עכשיו, אנו רואים, שהם יהודים עתיקים מאוד.

הוא התפעל מאוד מהאקלים שם - טשקנט, איזה הבדל לעומת פולניה! תמיד שמש. דומה לישראל, איזור חצי מדברי, שם ראה בפעם הראשונה אבטיחים. שם אכלו עגבניות בשפע, הרבה ויטמינים, ערים יפות ביותר, מענינות. בחופשות היה נוסע לבוכרה. את שני הנחלים הגדולים אז כאמור יאמור-דאריה חצה טוב.

זה מביא אותנו לשנה ה-14-13 לתוך מלחמת העולם הראשונה. הוא חזר לפולניה ושמע שרוצים לגייס מחדש את מי שהיה חייל ולנהל מלחמה נגד הגרמנים. את זה הוא לא רצה. בתור בונדיסט, בתור פציפיסט - להיות חייל 5 שנים נוספות, ולנהל מלחמה - זה לא. הוא התגנב לתוך רכבת לבד, אחרי שהוא ראה את השטטל שלו, אמר שלום לאבא ואמא ואמר: אני נעלם מהשטח. הוא הגיע לשוויצריה ברכבת, הוא הסתתר בתוך הקרון. הוא הגיע בזמן המלחמה לשם. אני לא יכול להבין, איך הוא עבר את הגבולות... אולי הוא עבר דרך דרום צ'כוסלובריה... קוריוז בשוויץ: הוא סיפר, לי שהוא ירד מהרכבת ואחרי 3-4 ימים כשהוא יורד בלי תעודות, לא ידע את השפה ירד עם הבגד של הרוסים - עם מגפיים, הכובע הכסקט, יורד שמה בברן. שם מדברים גרמנית עם מבטא מיוחד שוויצרי, עם קצת יידיש וידיים הוא שאל את האנשים: איפה יש בית כנסת, סינגוגה, הם הבינו, הראו לו, והוא בבגדים האלה הלך לבית כנסת. שם היתה עזרה פילנטרופית. הוא קיבל קצת כסף. הוא היה אומר לנו - ילדים השעון שבא משוויצריה "אומגה" כל חלק בו שם עובד אחרת ומעביר אותו קדימה. אני, כדי להיות פועל כזה הייתי צריך לעבור מבחן. קיבלתי קופסה סגורה עם 6 שעונים והייתי צריך לתקנם ולמצוא מה התקלקל. היו לו 3-4 שעות לתקנם. כמובן, שעברתי את המבחן הזה ובסוף שמו אותי לשים אבן בתוך השעון. קבלתי עבודה. הבנתי שעון מומחה בשוויצריה שווה משהו. בשוויץ הכיר אבא את אמא שלי.

היא היתה ממשפחה עשירה. שם הוא עבד עבודה מסודרת כנראה, בגלל המלחמה. השוויצרים לא שלחו אותו, והשאירו אותו בשוויץ. הוא עבד בבית חרושת "אומגה" וקיבל רשות להשאר עד סוף המלחמה, אבל בסוף המלחמה היה חייב לעזוב את שוויץ. הוא עלה בדרגה ב"אומגה". המנהל החליט להקים לו בית חרושת, מפעל שלם שמרכיב שעוני "אומגה" מחלקים. בבלגיה הוטל מכס גדול על שעונים, אבל לא היה מכס על חלקים שוויצרים אחרים טובים, ושלחו את אבא לשם, הוא היה צריך לעזוב את שוויץ בגלל הפספורט הזה. הוא נסע להקים מפעל קטן באנטוורפן, לקח 20-30 פועלים, הזמין משם חלקים ומכר את השעונים המוכנים. זאת היתה עבודתו הראשונה בבלגיה. אנטוורפן הוא מרכז של יהודים, העיר היתה בת 250.000 תושבים, מזה 50.000 היו יהודים. הוא הרוויח טוב כי העסק הזה עבד טוב. עד שב-1922 הוא התחתן עם אותה הנערה, שפגש בשוויץ. אחרי מלחמת העולם השנייה, כמו אחרי מלחמת העולם הראשונה כל אחד חיפש את משפחתו כדי לדעת מי נשאר בחיים. זה לקח זמן ולאט לאט התברר שבאנטוורפן ישנם שני אחים של אבא, באמצעות מכתבים התברר שהאח הגדול היה בגרמניה, והקטן היה בפולין בזמן המלחמה.

לפני כמה שנים כאן קראתי את הספר של סולז'ניצין על מלחמות הגרמנים נגד הרוסים. היתה שם מפה והכפר נמצא על המפה, ושמה הוא לא ידע בדיוק מה קרה, אבל הסבא הלך להסתתר באיזה מכתש ועל הבית נפלה פצצה. הוא אמר שאינו יודע של מי הפצצה, אם גרמנית או פצצה רוסית, כי כל האיזור היה מלחמתי. הוא הביא לשם את אחותו, את אמו ולאט לאט גם את המשפחה של אמא.

היהודים שהגיעו לבלגיה, כל אחד תמיד מצא לו עוד חברים למקצוע, הם גרו בשכר דירה, ואז מאה אלף פרנק היתה הפתיחה של העסק. הם התחתנו ב-1921, אני נולדתי ב-1924, הייתי הבכור, אמא לא היתה מספרת על הרפתקאות. האמא שלי בת למשפחה אריסטוקרטית, מהיהודים העשירים שהיו באומן - בין קייב לאודסה במרכז אוקראינה. היא גדלה מילדות בחברה אריסטוקרטית, וכמובן הבנות הגדולות נשלחו ללמוד בבית ספר בשוויץ כדי שתדענה שפות נוספות ושהלימודים יהיו על רמה גבוהה. כאשר הבולשביקים ברוסיה עלו לשלטון בשנת 1917 הם היו מעיונינים ביהודים העשירים בגלל העושר שלהם. סבתא מצד אמא היתה מספרת לי שהיא עמדה על המרפסת כדי לקשור את התכשיטים בחבילה סגורה מחוץ לבית וכשעלו חיילים לחפש בביתם היא זרקה את החבילה החוצה, והם לא מצאו כלום. כאשר הם יצאו מהבית היא היתה מושכת את החבילה פנימה עם החבל. אני זוכר שאמא

פגשה את אבא, ההורים של אמא לא הסכימו שאמא כבת של אנשים עשירים תתחתן עם מין פועל כזה, אבל כנראה שהאהבה והמושגים החדשים שהמלחמות הביאו איתן, שינו את דעתם. אמא עזבה את שוויץ ולא נסעה לפולין. היא התכתבה עם אבא ופגשה שוב את אבא באנטוורפן ושם התחתנו. לאמא לא היה הרבה מה לספר, לא היו לה חוויות מלחמתיות, היא למדה בשוויץ להתנהג יפה והיתה אישה יפה מאוד, אבל נאמנה להשקפותיו של הבעל. אחרי כן כל הדודים שלי הגיעו לבלגיה. זו כל האינפורמציה שיש לי על אמא עד שהתחתנה. הזכרונות הראשונים שלי הם מגיל 5. היתה חתונה של אחד הדודים אחיו של אבא התחתן בבית שלנו בשנת 1929. היו שם הרבה אנשים. יותר מאוחר אני זוכר שהם סגרו את העסק הזה עם "אומגה". הממשלה הבלגית עלתה על הפטנט הזה ועשו אפילו לאבא משפט. אני זוכר שעד 1940 הוא לא היה יכול לקבל נתינות בלגית כי ערכו לו משפט. אני זוכר שב-1930 עברנו לרחוב אחר, לא רחוק מהרובע היהודי, בבית למטה היתה חנות של שעונים, בקומה הראשונה היה חדר עבודה, בו אבא היה עובד, מתקן שעונים. אמא היתה מחזיקה את החנות והעוזרת היתה מטפלת בילדים.

בינתיים נולדו עוד שני בנים. ההורים היו עסוקים יותר בעבודה מאשר בילדים. אני זוכר שתמיד היינו בטיפול בידי עובדות בית זרות, ואפילו לחופשות מבית הספר שחל בעונה רטובה ההורים שלנו נסעו לבית מלון לאן שהוא ואותנו שמו בבית ילדים ובכלל לא היו מודאגים. למשל בחופשת הפסח או של חג המולד שלחו אותנו לבית ילדים כזה. שם היו לוקחים 20-30 ילדים נתנו להם אוכל, שלוש ארוחות, היו שלוש או ארבע מיטות בכל חדר, ובמשך היום הלכנו לשחק בגן. אני זוכר שהיה לנו קר ומשעמם כי לא היה לנו מה לעשות בגנים האלה. אסור היה לצאת מהגן, לא היה מי שידריך אותנו במשחקים איזה שהם, אני עדיין כועס על זה מפני שלמשל יום ההולדת שלי חל ב-30 בדצמבר ואף פעם לא חגגו את יום הולדתי, בתאריך זה תמיד הייתי בבית הילדים הזה ותמיד הבטיחו לי: "אנו נביא לך מתנה לכבוד יום הולדתך", אני זוכר פעם או פעמיים ששכחו בכלל את יום הולדתי. ככה זה היה, חינוך הילדים היה מאחרוני הדאגות שלהם. צריך היה לעשות כסף. ב-33-34 אבא התחיל להתעסק עם יהלומים ותכשיטים וברגע הזא הוא נכנס ל"קלב האומנים" זה היה קלב סגור מאוד. אמא החזיקה את החנות, והוא היה הולך לבורסה. הוא היה יוצא ב-10.00 וחוזר ב-13.00. עבודה זו היתה מאוד מסובכת. אני עד עכשיו עוד לא מבין בדיוק מהי העבודה הזו. הזכירו לי פעם אבל לא הבנתי. בכל אופן מגיעים 90% מדרום אפריקה

פגשה את אבא, ההורים של אמא לא הסכימו שאמא כבת של אנשים עשירים תתחתן עם מין פועל כזה, אבל כנראה שהאהבה והמושגים החדשים שהמלחמות הביאו איתן, שינו את דעתם. אמא עזבה את שוויץ ולא נסעה לפולין. היא התכתבה עם אבא ופגשה שוב את אבא באנטוורפן ושם התחתנו. לאמא לא היה הרבה מה לספר, לא היו לה חוויות מלחמתיות, היא למדה בשוויץ להתנהג יפה והיתה אישה יפה מאוד, אבל נאמנה להשקפותיו של הבעל. אחרי כן כל הדודים שלי הגיעו לבלגיה. זו כל האינפורמציה שיש לי על אמא עד שהתחתנה. הזכרונות הראשונים שלי הם מגיל 5. היתה חתונה של אחד הדודים אחיו של אבא התחתן בבית שלנו בשנת 1929. היו שם הרבה אנשים. יותר מאוחר אני זוכר שהם סגרו את העסק הזה עם "אומגה". הממשלה הבלגית עלתה על הפטנט הזה ועשו אפילו לאבא משפט. אני זוכר שעד 1940 הוא לא היה יכול לקבל נתינות בלגית כי ערכו לו משפט. אני זוכר שב-1930 עברנו לרחוב אחר, לא רחוק מהרובע היהודי, בבית למטה היתה חנות של שעונים, בקומה הראשונה היה חדר עבודה, בו אבא היה עובד, מתקן שעונים. אמא היתה מחזיקה את החנות והעוזרת היתה מטפלת בילדים.

בינתיים נולדו עוד שני בנים. ההורים היו עסוקים יותר בעבודה מאשר בילדים. אני זוכר שתמיד היינו בטיפול בידי עובדות בית זרות, ואפילו לחופשות מבית הספר שחל בעונה רטובה ההורים שלנו נסעו לבית מלון לאן שהוא ואותנו שמו בבית ילדים ובכלל לא היו מודאגים. למשל בחופשת הפסח או של חג המולד שלחו אותנו לבית ילדים כזה. שם היו לוקחים 20-30 ילדים נתנו להם אוכל, שלוש ארוחות, היו שלוש או ארבע מיטות בכל חדר, ובמשך היום הלכנו לשחק בגן. אני זוכר שהיה לנו קר ומשעמם כי לא היה לנו מה לעשות בגנים האלה. אסור היה לצאת מהגן, לא היה מי שידריך אותנו במשחקים איזה שהם, אני עדיין כועס על זה מפני שלמשל יום ההולדת שלי חל ב-30 בדצמבר ואף פעם לא חגגו את יום הולדתי, בתאריך זה תמיד הייתי בבית הילדים הזה ותמיד הבטיחו לי: "אנו נביא לך מתנה לכבוד יום הולדתך", אני זוכר פעם או פעמיים ששכחו בכלל את יום הולדתי. ככה זה היה, חינוך הילדים היה מאחרוני הדאגות שלהם. צריך היה לעשות כסף. ב-33-34 אבא התחיל להתעסק עם יהלומים ותכשיטים וברגע הזא הוא נכנס ל"קלב האומנים" זה היה קלב סגור מאוד. אמא החזיקה את החנות, והוא היה הולך לבורסה. הוא היה יוצא ב-10.00 וחוזר ב-13.00. עבודה זו היתה מאוד מסובכת. אני עד עכשיו עוד לא מבין בדיוק מהי העבודה הזו. הזכירו לי פעם אבל לא הבנתי. בכל אופן מגיעים 90% מדרום אפריקה

כי שם זה נזרק. כשהגעתי בשנת 57- לבלגיה, אמר לי אחי: אתה יודע שמחפשים אותך, מחפשים אדם שאפשר לתת לו את הקסטה, האדם הזה צריך להיות אדם ישר, חושבים שתכונה זו עוברת בירושה. מכיוון שאבא לא חזר מאושוויץ, מחפשים כעת את הבן הבכור. ובכן אם אתה רוצה לעזוב את הקיבוץ ולעבור להתישב בבלגיה ניתנת לך כבר עבודה. אתה מקבל את הקסטה, אחר כך אתה מחלק אותה על השוק, ואז זה ינתן ככה: 4,5 קסטות אלה נותנים לאנשים ישרים, מכובדים". אני סרבתי כמובן אבל כך נודע לי הסיפור על הקסטה. אבא עבר יותר ויותר לעסקים של סחר ביהלומים ואמא עברה יותר ויותר להחזקת החנות. אמא התעסקה יותר במספרים מאשר בניהול הבית. זה היה בשנים 35.

אני הלכתי לבית הספר אשר היה קרוב לבית. זה היה בית ספר יסודי בלגי - של הגויים. אני זוכר שהיינו שלושה יהודים בכיתה. היו לי ציונים טובים 80-90, אבל בהתנהגות קיבלתי 0. את התעודה הייתי צריך להביא לחתימה אל אבא. הוא תמיד כעס על זה, והיו צעקות בבית. אבא ואמא לא שמרו על החגים היהודיים, אבא אמר שצריך לשנות את השם היהודי, להתחתן עם גויים, הוא אפילו חגג את החגים של הנוצרים - בבלגיה יש חג "סאנדי קלאוס", כלומר איזה סבא עובר על הגגות של הבתים ונכנס דרך הקמין ומביא מתנות לילד. בערב היו שמים את הנעליים עם חתיכת גזר בתוכן, אבל אף סעם לא סיפרו לנו שום דבר על יהדות. לכן כיום אני עושה את ההפך. אני מספר לילדים מעט מאוד על כיפה אדומה, ויותר מסיפורי התנ"ך. בשנה האחרונה ב-37-38 היה מועדון ספורט על שפת הים ורשמו אותי למועדון הזה, המלחמה פרצה בספטמבר, אבל ביולי אוגוסט היינו על שפת הים והיינו רשומים אצל פפורס. "פפורס" זה אבא-דוב, קלב של הדוב הלבן.

בשנת 38- אמא נכנסה להריון ואם לוקחים בחשבון שהיא נולדה ב-1897 היא היתה אז בת 41, וזה קצת מאוחר בשביל אשה ללדת. היינו כבר שלושה בנים ואני זוכר שאחרי האסון של מות אמי, אבא סיפר למה הוא שונא את חמתו, כאשר הם היו בדרך לרופא שהיה צריך לבצע הפלה. סבתא פגשה את אמא ואבא והתחילה לצעוק עליהם, שדבר כזה לא עושים, שילדים מביאים אושר, ולא צריך לעשות הפלה, אמא הושפעה מדבריה וחזרה הביתה. בלידה הזו ב-38 נולדו התאומות. הייתי אז בן 14. מותה של אמא היתה בשבילי מכה קשה. על יד אנטוורפן הביאו את אמא לקבורה.

במשך החודשים יולי ואגוסט, הגיעו אלי פרוספקטים של איזו פנימיה, מאוד סנובית, חיים מדהימים, חיי חברה, ספורט, ללמוד מנהגים טובים, ואני אמרתי לאבא: "שמע אני רוצה ללכת לזה". הוא

הוא שאל למה ואמרתי לו שאני מתגעגע לשחק עם ילדים אחרים, לא להיות בבית הזה יותר. היה חוק שקבע שאחרי שנת-38 לא ילמדו יותר בשפה הצרפתית, אז מה אני אעשה? בסוף ספטמבר-38 נסעתי לשם, לבית ספר שקורים לו "שימה". זה היה על יד הגבול הצרפתי, זו היתה פנימיה פרטית קשורה לבית ספר תיכון נורמלי, כלומר כמו בית ספר רגיל, אבל יכולתי לחיות חיי חברה. שם הייתי היהודי היחידי ובפעם הראשונה הרגשתי באנטישמיות, לא היו מכות, אבל הרגשתי בלתי נעים. הלימודים היו טובים כל שבועיים נסעתי הביתה. שוב הייתי תלמיד מצטיין. בשנת-39 בפסחה אבא דיבר איתנו שהוא פגש אישה ומכיון מישהי צריך לשמור על הבית לא אצטרך להיות בפנימיה. האישה לא היתה יהודיה וכל המשפחה כעסה עליו, אבל הוא עמד על דעתו, כי הוא רוצה להתחתן עוד הפעם. אני קיבלתי את זה קשה מאוד. אני זוכר שישבתי על המרפסת ובכיתי. לא עברה עוד שנה מאז שאמא נפטרה וכבר הוא מצא אישה חדשה. ראיתי אותה הרבה פעמים בבית, והיא לימדה אותנו לקרוא לה בשם הפרטי שלה, כאילו היא החברה שלנו אבל בעיננו היא לא היתה סימפטית. היא היתה צעירה בת-35 כאשר אבא היה כבר בן 50.

בקיץ-39 היו שמועות על מלחמה אפשרית, אבל בלגיה היתה ניטרלית כמובן. אנשים לא פחדו, אבל אבא הרגיש בכל זאת קצת כיהודי, כל ישראל חברים. אני זוכר שהוא לא היה לפעמים בחנות ואז הוא השאיר לי חבילה של מעטפות, ובכל מעטפה היו 200 פרנק. הוא אמר לי שאשב בחנות שעה, שעתיים וחצי ואם יכנס מישהו שמדבר בשפה שדומה ליידיש, אבל זה בעצם גרמנית, אל תשאל הרבה שאלות ותתן לו מעטפה כזאת. על השלט בחוץ היה כתוב "טרישנסקי" ועל יד זה היתה חנות אחרת שהיה כתוב עליה "זיבנברג", כל החנויות האלו היו בידיים של יהודים והפליטים הגרמנים המסכנים שהגיעו, נכנסו לחנויות וביקשו קצת כסף-אלה היו פליטים יהודים שהצליחו לצאת מגרמניה, וככה חילקתי מעטפות.

אבא רצה שיהיה לי בר-מצווה שאלתי אותו למה, אני לא שומר מצוות ומה פתאום אלך לבית כנסת לעשות בר מצווה? אבל בכל זאת ערכו לי מסיבה, עם הרבה מתנות, ורשמו אותי בקרן הקיימת. כבר בספטמבר-39 פרצה המלחמה אבל בלגיה היתה נייטרלית. אבא ראה שהפנימיה טובה ושלח את שני האחים שלי גם לפנימיה. כולם חיו בשקט, ידעו שיש מלחמה, אבל זה לא נגע בהם, חיו אז במין גן עדן עד ה-10 במאי 1940. כשהתחילה פלישה גרמנית להולנד ובלגיה. אבא היה סוחר גדול, וידעו שהוא מתעסק באבנים כחולות ולבנות זאת אומרת אבנים נקיות ביותר. אצלו האיכות היתה מעל לכל וגם המחיר היה מעל הכל

ישיבה שניה, קסטה מס' 62 צד א', 4 בנובמבר 1987.

ב-10 למאי הוא הוריד את כל הסחורה למכונית, הוציא מהכספת שהיתה בקומה ה-11 את כל הסחורה, הוציא את הארנק הגדול עם אבנים טובות לקח את אישתו, אחת או שתי מזוודות, ויצאו לכיוון הכפר הקטן, איפוא שגרו האחיות שלי אבל בגלל ההפצות הגרמניות אי אפשר היה להגיע לשם, ואז הם פנו דרומה, כדי להתרחק מאנטוורפן שהיא עיר גדולה. הם רצו לעבור לכפר, אבל האנשים היו עדיין אופטימיים, ואמרו שהגרמנים אמנם הפרו את ההסכם ונכנסו לבלגיה, אבל אנחנו נעצור אותם. מנהל הפנימיה הודיע שכל האנשים בבית הספר יצאו ברכבות הביתה, אבל שעה שעתיים אחרי זה הגיע אבא ואישתו עם המכונית ועם שתי מזוודות, וככה עזבו את הדירה הגדולה, בת 12-13 חדרים וכך הוא עזב את בלגיה, את אנטוורפן. כך הוא הגיע למקום הקטן לשימה, וחשב ששם הוא יוכל לחכות ושיהיה בסדר. הוא ואשתו הלכו לישון במלון, מול תחנת הרכבת. למחרת ב-11 למאי בשעה 6,00 זרקו הגרמנים פצצה על תחנת הרכבת. היתה זו שיטה של הגרמנים לזרוע פאניקה בבלגיה ובצרפת, הם זרקו פה ושם פצצות וירו על אנשים בכבישים ממטוסים. הפצצה היחידה הזו על תחנת הרכבת הספיקה לאבא. הוא נסע תוך שעה אחרי ההפצצה והגיע אלינו לפנימיה. הוא הורה לנו לקחת כל אחד מזוודה קטנה, כי אנחנו נוסעים, וכך ישבנו שלושה בנים מאחור, אבא ואישתו קדימה, עברנו את הגבול בלי בעיות, ונסענו דרומה. ליד פריז אכלנו במסעדה. אני חלמתי לראות את מגדל איפל, אבל אבא אמר שאנחנו לא נכנסים לתוך פריז, הוא לא רוצה להסתבך בתוך עיר כל כך גדולה ואנו עוקבים את הבולבר החיצוני, יש בולבר מסביב לעיר עד שראינו שלט שמראה לכיוון דרום. הוא נתן לי את המפה של צרפת ואני הייתי כאילו הנווט. הייתי אז בן 15.

איך עברתי את המלחמה, זה הכל עניין של מזל. לדוגמא, כדי להגיע לגבול הספרדי הוא עבר במריץ, אבל אי אפשר היה להגיע לשם במכה אחת. הוא נתן לי מפה, אמרתי מייליץ - זה טוב, יש שם קזינו, ניסע למייליץ. כדי להגיע לשם היו שתי אלטרנטיבות: או שאתה עובר דרך אורליו, או שאתה עובר דרך שכת. לי נורא התחשק לראות את הקטדרלה בשכת ונסענו דרך שכת. בלילה לנו בבית מלון ובאמצע הלילה שמענו צפירות אזעקה. לא ידענו איפא נמצא מקלט, אז נשארנו בחדרים. בבוקר כשקנינו עתון, קראנו שמרכז אורליו הופצץ אותו לילה והיו 32 אלף אנשים שנהרגו בהפצצה הזו. הגענו לגבול עם ספרד לעיר בייליץ. כמובן מיד שלחו אותנו לפנימיה. הפנימיה

לא היתה בביליץ אלא בקביוס, 30 ק"מ משם ואנחנו השלושה בניס הלכנו לפנימיה. קפצתי לכיתה יותר גבוהה ונכנסתי לכיתה בה עושים תעודת בגרות. אבא ואשתו ישבו במלון בביליץ. היהודים התחילו שם לעשות עסקים. ביניהם היה שם האח שלנו, אחד האחים הכי צעיר, הוא היה מנהל בית ספר, כתב שירים, מחזות ואנו קראנו לו גידעון. איך שהוא מצא אותנו בבית המלון אינני יודע אבל הוא מצא אותנו. הוא המליץ לנסוע לארצות הברית, כי הגרמנים יגיעו גם לכאן. האח אמר לאבא שאם אתה מביא את היהלומים שלך לניו-יורק אתה מקבל עבורם את הכסף לטיסה של הילדים ואישתך. ככה הוא יצא, קיבלו אז וויזה דרך פורטוגל. הוא היה אדם מאוד ישר וכאשר הוא עמד בטור לקבל את הוויזה מישהו הציע לו: תתן לי את הפספורט וגם 100 דולר, ותוך 5 דקות אני מביא לך וויזה חתומה, הוא לא ניצל את ההזדמנות הזו, והטור היה של כמה מאות מטרים, היו סוגרים את הבנין בשעה 12.00 ואנשים היו חוזרים למחרת עוד פעם לעמוד בטור. אבל אישתו שלא היתה יהודיה ואמרה שהיא לא רוצה לעזוב את בלגיה כי יש לה שם משפחה והיא לא רוצה לנסוע מעבר לים. יותר מאוחר סיפרו יהודים שדווקא הנשים דחפו בדרך כלל לברוח מהגרמנים, לנשים היה אינסטינקט יותר חזק שצריך לברוח ולא להשאר במקום. אבל זאת היא לא היתה כזו, וזה היה הגורם שלא נסענו. בינתיים שמענו שגרמנים עמדו לתפוס את החוף עד לעיר פו. קראו לנו הביתה, לביליץ, שם אבא אמר שאנו נוסעים יותר פנימה לתוך צרפת, כי גרמנים יתפסו את החוף, יצאנו מזרחה, נהנתי מהחוף, עברנו את רופ ואבא אמר שאפשר לחפש מקום להשאר. ופתאום ראיתי שיש פה שלט "קפה-רלפן" ושם יש בטח קזינו. זה היה בקיץ 1940, והיו מעט מאוד אנשים שם, הקזינו היה סגור, מצאנו מקום במלון, ולמחרת ראינו שהיינו 20 ק"מ מעבר למקום בו היו גרמנים. נשארנו שם עד סוף הקיץ. היה מאוד משעמם. אבא אמר שיש כמה בעיות:

- א. חוסר בנזין, צריך להשיג אותו עכשיו כי אחר כך לא תהיה אפשרות יותר להשיג משהו.
- ב. הילדים צריכים להמשיך ללמוד בבית ספר מסודר, ופה אין משהו מתאים.
- ג. צריך לנסות להגיע לניצה. בניצה יש קזינו ויש פנימיה ושם אפשר לראות מה יהיה. איך שהוא קיבלנו נקודות לבנזין ויצאנו לדרך.

שוב ישבתי עם המפה, עוברים את כל האיזור היפה הזה, וכך הגענו לניס, שלא רחוקה מהגבול האיטלקי, התמקמנו במלון גדול "אוקונוח" זה היה סוף אוגוסט. אבא חיפש מקום באיזו פנימיה, הפנימיה שהוא מצא, ליד בית ספר תיכון היתה מלאה ולא היה בה מקום. הוא המשיך להתעניין ומצא מקום בטאן - 30 ק"מ משם. שלחו את שלושתינו שוב לפנימיה לטאן. אני שוב נכנסתי בפנימיה לשנה האחרונה לפני הבגרות, בגיל 16-17 יכולתי לעשות בגרות, אחי היו בכיתות יותר נמוכות, פעם בשבועיים אבי היה בא עם אישתו לבקר אותנו. לא היו לנו שם מכרים כך שלא יצאנו מהפנימיה במשך שבועיים. המשטר היה חמור ביותר, אני זוכר שאומנם קראו לנו טראשנסקי, אבל לא אמרנו שאנו יהודים, אלא שיש לנו מין שם כזה פולני ושאנו באים מבלגיה. פעם אחת אחי הקטן שהיה אז בן 11 רצה מאוד ללכת להצגת הקולנוע. הוא ניגש להצגה, וכומר אחד אמר לו - אתה עם שם כזה אני לא יכול לקבל אותך, קודם אני צריך להטביל אותך, ואחרי זה תוכל לבוא, אבל בשביל זה אתה צריך רשות מאביך. יום ראשון אחרי זה, אבא בא לבקר והלכנו לטייל. אז הילד אומר: אבא אני רוצה שיקבלו אותי ולשם כך צריך להטביל אותי. ואז אבא התפרץ בבכי. כיום אני מבין מה קרה. אישתו לא הבינה. אמרתי לו תראה, הוא רוצה לעשות את זה מכיון שהוא רק רוצה ללכת לקולנוע ולא מבין בכלל במה זה כרוך. יש קוריוז אחד: מסיה שובליה שהיה מוכר מאוד, בא להציג משהו, ואני קפצתי מעל הגדר עם כמה חברה, רצנו לקזינו לראות אותו. כאשר חזרתי, חיכה לי בחדר אחד המשגיחים, והוא אמר שמחר הוא יספר את העניין למנהל בית הספר. כך זה היה והמנהל סיפר זאת לאבא וסילקו אותי מבית הספר ל-8 ימים. הייתי נאלץ לנסוע לבד הביתה ואבא דיבר איתי על עניין התנהגותי ושם אותי בחדר סגור והביא לי רק אוכל. ביום האחרון הוא בא לתת לי נשיקה ולהתפייס ואמר: "אני מקווה שהעונש עזר, אבל ראיתי את זה כחובה חינוכית".

באותה תקופה, בשנת 1941 כבר התחילו הצרות. אנשים בצרפת היו מאוד עדינים - לא שאלו אחד את השני למשל כמה הוא מרוויח, האם הוא קיבל ירושה, ובוודאי שלא על הדת שלו. פתאום הופיעו מודעות גדולות ברחובות, שכל היהודים צריכים להתיצב במשטרה, להוציא תופס ועד ל-1 בחודש להחזיר את התופס. כל היהודים, או מי שהיה לפחות רבע יהודי מצד סבא, סבתא יהודיים חייב למלא את התופס. זה היה בדיוק ביום חופש כשהייתי שם הוא הביא את התופסים ולקח אותם איתו, כיאנו תמיד הלכנו לאיזה בית קפה, לא היה שם הרבה מה לאכול, אבל בכל זאת ישבנו במרפסת של בית הקפה. הוא הוציא

את התפסים ואמר: "בואו נמלא את התפסים. אמרתי לו תראה פה יש שני חלקים לתופס: משפחת טרשאנסקי - זה אתה, אבא בוא נכתוב לפחות שאנחנו ילדים של האמא השניה הזאת שאיננה יהודיה. אז לפחות לא אנחנו יהודים - רק חצי יהודים. אתה היהודי היחידי במשפחה אולי זה יעזור יותר מאוחר. הוא באמת עשה ככה. כתב שהוא יהודי, היא פרוטסטנטית, ויש לה שלושה בנים. הוא לא כתב כלום על הבנות בבלגיה. דרך אגב, מה באמת קרה עם 2 הבנות? כשהגרמנים נכנסו לתוך בלגיה, ב-11,12 במאי, היתה פאניקה גדולה והאישה שהאכילה אותן בכפר קטן, שמה אותן במריצה, והתחילה ללכת עם כל המוני האנשים על הכביש דרומה - לברוח מהגרמנים. היא הגיעה למנזר על יד הגבול הצרפתי, ושם היא השאירה את הילדות, במנזר בקותרה (COURTRE), היא נתנה להם את כל הפרטים, את השם האמיתי, והיא גם אמרה, שהיא מקבלת באופן קבוע את השכר מאדון דלדין, שהוא הדוד של אישתו השניה של אבא. ככה שבעוד כמה חודשים קיבלנו מהדוד גלויות ושהילדות נמצאות במנזר קותרה. האישה השאירה את הילדות, וחזרה הביתה, זאת האינפורמציה שקיבלנו. ב-1941 אחרי שעשו מיון של היהודים הגיע חוק נוסף - בסוף 1941 סיפר לנו אבא-קיבלנו הודעה שאנו צריכים ללכת לגור בכפר מסויים - ואסור להמשיך לגור במלון הזה.

הוא הלך לגור בכפר קטן שקוראים לו לבנסה ושם היה צריך כל שבועיים להתיצב כדי לחתום אצל הג'נרדמים, רק הוא ולא אישתו שיכולה להישאר איפוא שהיתה וגם לגבי הילדים זה לא חשוב. שם הוא נכנס קודם למלון קטן, ואחר כך לדירה בכפר הזה הוא נחשב לאיש מאוד סימפטי, התושבים אהבו אותו, והוא ביקש רשות לרדת לניס ולקנות כלים כדי לתקן שעונים - כי לא היה שכן בכפר. הכפר היה מאוד קטן - 200-300 תושבים. הוא תיקן שעונים, תמורת זה הביאו לו אוכל והוא קיבל מתנות עבור זה, הוא אפילו תיקן את השעון של הכנסיה. אהבו אותו מאוד, עד ששני השותפים האלה שהיו אחראים על הסדר בכפר באו להגיד לו שהוא לא צריך לבוא כל שבועיים לחתום אצל הג'נרדמים כי זה די רחוק, אנו נבוא אליך. הז'נרדמים התרגלו לעבור אצלו בבית, והוא למד מהר את המנהגים של דרום צרפת. היה לו תמיד יין והוא כיבד אותם והם נהיו ממש חברים. זה נמשך עד ליולי 1942. אז כמה יהודים הגיעו לכפר הזה-ללוונסה. הם ניסו לשכנע אותו שהוא יכול לקבל וויזה לשוויץ ושזה עולה 1000 דולר, אמרו לו קח את משפחתך וסע לשוויץ. בשנת 1941 עוד היתה שם קונסוליה אמריקאית. אבל האישה לא רצתה לזוז ואמרה שאיננה עוזבת את אירופה. אז עדיין לא ידענו על אושוויץ,

לא ידענו על השמדה, מה יש לדאוג, ילדים בפנימיה, כולם מסודרים. יום אחד בערב באו שני שוטרים אל אבא. ואמרו לו - אדוני, קיבלנו פקודה לבוא מחר בבוקר ולקחת אותך בשעה 6:00 למקום מסויים. באנו להגיד לך את זה כדי שתוכל להתכונן, שתכין מזובדה. אנחנו לא נחפש אותך במרחקים, אם אתה לא תהיה בדירה - אתה לא בדירה. כל הרמזים לא עזרו, מי יודע אולי הוא אמור לנסוע לאיזה מלון. למחרת, ואינני זוכר את התאריך המדויק - יולי 42, ניתן האות לבצע את ההסכם שעשה לאוול עם הגרמנים. הוא הבטיח לגרמנים לתפוס יהודים בצרפת, ולמסור להם אותם בתנאי שישחררו חיילים צרפתיים. כולם ידעו שהיו כמיליון חיילים צרפתיים שבויי מלחמה. על יסוד ההסכם הזה הצרפתים מסרו קודם כל את היהודים הזרים שנמצאו בכתובות קבועות כמו אבא. דרך אגב, כמה שבועות יותר מאוחר בא אלינו שוטר הביתה והביא את הסכום הפנטסטי של 250000 פרנק שהיו לאבא. אבא מסר את הכסף לשוטר הזה ברכבת מפריז לכיוון לגרמניה, השוטר הזה לקח כמה ימי חופש, ירד מהרכבות לאוטובוסים והגיע עד לכפר הזה, להחזיר את ה-250 אלף פרנק לאישה. היא הודתה לו ונתנה לו 40,000 פרנק כפרס, ולקחה את הכסף. זה היה סימן החיים האחרון מאבא.

אנחנו המשכנו ללמוד בפנימיה, עד שנת הלימודים ב-1943. היו כיתות מיוחדות בצרפת למטמטיקה גבוהה - רצייתי להיות מהנדס ואת זה הייתי צריך ללמוד בניס. אבל כאשר האישה פנתה בעניין, היה מאוחר מידי - לא היה מקום. הייתי צריך ללמוד בבית ספר פרטי, הפנימיה היתה רחוקה מבית הספר. קיבלתי מהאישה הזו סאראן זה כסף לחשמלית, לנסוע פעמיים ביום הלוך וחזור כי היתה הפסקה של שעותיים בצהוריים, מהפנימיה - זה כל הכסף שהיה לי. היא שילמה עבורי את הפנימיה, כדי ללכת לפעמים לקולנוע אמרתי לעצמי שאפשר לחסוך את הכסף ואני הולך ברגל. לפעמים קפצתי על החשמלית מאחור, עד שהקונדוקטור התקרר, ואז ירדתי והמשכתי ללכת ברגל. היתה לי תעודת זהות צרפתית של זר. לקחתי אותה וחשבתי מה אני יכול לעשות כדי שלא ירגישו שאני יהודי. התחלתי לפחד מהעניין הזה, לקחתי קורקטור - חומר שסמים אותו על דיו, שמתי קצת, הורדתי לגמרי את השם, שיניתי את השם מטרשנסקי לטרשן וממאיר עשיתי מרתין. את שאר הדברים לא שיניתי. במרץ 43, פתאום כשהלכתי ברחוב המרכזי ראיתי קהל גדול עומד ואי אפשר להתקדם ונראתה שורה של שוטרים הסתלקתי אחורה - וגם שם היתה שורה של שוטרים. הם התחילו למיין את האנשים, נשים, זקנים, ילדים ולאט לאט נתפנו, כשהגיע התור שלי - אמרו ו תעודה אדוני אתה צריך

לנסוע לגרמניה לעבודת כפיה. אמרתי - אני לא צרפתי, אז הם ענו שהחוק תקף לגבי כל אזרחי אירופה. כולם צריכים לתת שנתיים עבודה בגרמניה. ככה חטפו 200 אנשים. הצרפתים ככה שלחו 100.000 לגרמניה ו-100,000 שבויי מלחמה צרפתיים יכלו לחזור הביתה. הם שלחו גם צרפתים. ככה הגעתי לתחנת הרכבת, ביחד היינו 200 אנשי ניס צעירים בטח הייתי היהודי היחידי, בלי שאף אחד ידע על כך. משם כל אחד קיבל רשות לצלצל הביתה, סרן הגיע עם המזוודה שלי, קצת מזון לדרך ויצאתי. חשבתי אולי אמצא את אבא, נראה. שמו אותנו בקרון אחד, שקשרו אותנו לרכבת וכך נסענו צפונה - 4 שוטרים שנים קדימה ושנים אחורה. הגענו לצרפת שהיתה כבושה לגמרי - מלאוזן שהיתה כבר חלק מאלזס. שם העבירו את הקרון שלנו לרכבת אחרת. מישהו נכנס לקרון שלנו ושאל האם מישהו מבין גרמנית. אמרתי, שאני מבין, אז הוא אמר לי לספר לאנשים מה שהוא יגיד ולחלק תעודות וטפסים. לא ידעו את שמות האנשים שהגיעו מאיפה שהוא העיקר שהגיעו. 200 עובדים הגיעו. הרכבת הזאת נוסעת לברלין, ברכבת יש 1200 צרפתים, שם תלמדו לנהוג במשאית. הסברתי להם את זה. ושוב נוסעים ברכבת.

היינו עוצרים ונוסעים. שום דבר לא היה מסודר. השאירו אותנו באיזה כפר קטן באלין בדרום גרמניה, ואחרי כמה שעות הרכבת יצאה, אבל הקרון שלנו, מכיוון שזה היה הקרון האחרון נשאר באלין. הרכבת נסעה לברלין, ואחרי המלחמה שמעתי שאף אחד לא יצא חי מבין ה-1000 צרפתים. כולם או שנהרגו על ידי רוסים או פרטיזנים הסבירו לנו שאנו נשארים בכפר כדי לעשות עבודה מאוד חשובה עבור הרייך השלישי. הם הכינו מחנה, כמו אולם גדול עם הרבה מיטות, לכל אחד - נתנו שתי שמיכות, וכולנו התפזרנו שמה זה היה במרץ והיה קר. עמד שם שק עם תפוחי אדמה, תנור, בחוץ ברז עם מים. אמרו - תאכלו, מחר בבוקר נבוא עם מכוניות לקחת אותכם. וכך זה היה. התמקמנו, אבל הייתי סטודנט למטמטיקה ולא היו לי בגדי עבודה, הייתי מלובש בצורה אלגנטית. חילקו אותנו למחרת לחפור בורות של 4 מטר על 4 מטר עומק, כל 200 מטר. כדי לבנות קו חשמל שיביא חשמל משוויץ לרור-גביט. מסתבר שהשווצרים בזמן המלחמה מכרו חשמל לגרמנים. להם היתה עודף באנרגיה ולכן מכרו לגרמנים. היה מאוד דחוף לשים עמודים ולמתוח קו, שיביא חשמל למקום תעשיתי. אף פעם לא עבדתי בעבודה כזאת. בינתיים היו צריכים לרשום את כל הפרטים שלנו, ואני שוב התבססתי על תעודת הזהות הצרפתית המזויפת, ככה הכל היה כתוב נכון חוץ מהשם. כתבתי שאני סטודנט ואחרי יומיים, בא אחד אל הבור שלי ושואל: איפוא טרישן?

זה היה המנהל. הוא אמר לי לצאת מהבור, ושאל: אתה יודע קצת שירטוט טכני? אמרתי שכן, בטח, כי זה היה כתובי בתעודה שלי. הוא אמר שהוא צריך טכנאים במשרד והציע לי לעבור לעבוד במשרד. ככה יצאתי, שם פגשתי את הנהג שהיה מביא את הפועלים מהעבודה ולעבודה, קראו לו ברנרד, גרנו תמיד ביחד. לא נתנו חדר לחוד לכל אחד. לא סיפרתי לו שאני יהודי, אחרי המלחמה הוא אמר לי שהוא ניחש את זה אבל לא היה בטוח לגמרי, ולא רצה לבייש אותי, ולא שאל. אני פחדתי כל הזמן, מכיוון שתאריך הלידה היה נכון ומקום הלידה גם. אילו הגרמנים היו כותבים לאנטוורפן כדי לקבל איזו תעודה שתאמת את הנתונים האלה, אז היה מתברר העניין שאני טרששאנסקי ושאני יהודי. הייתי שנתיים וחודשיים בגרמניה ופחדתי במשך כל הזמן הזה. כשמישהו צילצל בדלת, אמרתי לעצמי - זהו, הגסטפו בא לקחת אותי. לא התקלחתי עם האחרים. כך עברו שנתיים לא גרועים ביותר. עבדתי, ושחררתי ב-מאי 1945, הצרפתים כבשו את דרום גרמניה, הצרפתים הגיעו והתקופה הזו נגמרה. תפסתי רכבת לניס, חזרתי לניס. כמובן שאבא לא חזר. האחים שלי ניצלו בנס. מנהל ביה"ס אמר להם יום אחד שהערב אתם ישנים במטבח ואל תשאלו מדוע. הם הלכו לישון שם. למחרת נודע להם שהגסטפו היתה שם בלילה והלכו ממיטה למיטה לבדוק אם יש בין התלמידים גם יהודים. כמה חודשים היו הגרמנים בניס וזה היה מפחיד. כשהגיעו איטלקים לניס, היה ליהודים טוב. ככה שני האחים שלי ניצלו.

האישה שרה כבר לא היתה בכפר, אחי נתן לי את הכתובת שלה - התברר שהיא חיה יחד עם ראש הכפר הפשיסטי שהתגורר בימי הפשיזם האלה בכפר. היא חיה איתו בניס. הלכתי אליה ואמרתי לה: שלום חזרתי, אני רוצה להמשיך ללמוד. טוב, היא אמרה לי יש לי עוד קצת כסף, נחכה עד שאבא יחזור ונתנה לי בקושי מעט כסף עבור למלון וללימודים וכך המשכתי את הלימודים.

נסעתי לכחנון, עיר האוניברסיטה ועברתי בחינות כניסה כדי להכנס לשנה הראשונה לבית ספר למהנדסים. זה היה ביולי. יום אחד באתי אל האישה לקחת כסף והיא נעלמה. ראש הכפר אמר לי שהיא נסעה ולא ראיתי אותה יותר! גם האחים שלי לא קיבלו כסף, אבל מנהל בית הספר היה כל כך הגון שהחזיק את האח הגדול בתור משגיח בבית הספר, ומהמשכורת שלו הוא שילם את אחזקתו של האח השני שהיה באמת גאון במטמטיקה והיה דוגמה ומופת לכל בית הספר.

אז הלכתי למשרד ממשלתי של המשוחררים שהיו בגרמניה ואמרתי להם שחזרתי עכשיו ואין לי אמצעים, אני סטודנט ורוצה להמשיך בלימודים. אז הם שאלו בתור מה לקחו את אבא שלך? היה לי קשה

להגיד את זה, אך אמרתי: "לקחו אותנו כי הוא היה יהודי". צריך לומר שבמשך שנים לא אמרתי שאני יהודי, התביישתי בזה, אני העדפתי להיות גוי. הם אמרו לי שכדאי ללכת לארגונים היהודיים, שם הם נותנים 11 אלף פרנק כל חודש במשך כל השנים. היו לוקחים מאתנו מה שאתה תקבל - 9.000 פרנק. אתה תקבל פה רק 9.000 פרנק במשך 10 חודשים בשנה. חודשיים תצטרך לעבוד ובקושי תוכל להתקיים עם 09.000 פרנק. הם נתנו לי את הכתובת - אפילו לא ידעתי שישנם פה יהודים (זה היה בניס). התהלכתי לפני הדלת בשעות אחה"צ משעה 1 עד שעה 4 - הלכתי וחזרתי כל כך הססתי ללכת ליהודים. המצפון שלי לא היה שקט, לא חייתי כמו יהודי אז למה אני עכשיו בא לבקש עזרה מהם? התביישתי להיות יהודי ועכשיו אני מבקש נדבות. בנוסף לכך היתה השאלה את מי אני אפגוש שם - אלה יהיו אנשים עם זקנים, שמדברים יידיש, פשוט לא ידעתי מה זה אירגון יהודי. אבל כנראה ענין הכסף היה לו נקודת משיכה, אשר ניצחה. עליתי לשם, המשרד היה נקרא "עזרה סוציאלית", וקיבל אותי בחור צעיר, שמדבר צרפתית, בלי כיפה ובלי זקן, איש סימפטי, הוא התחיל לדבר איתי ולשאול כל דבר. אני סיפרתי והתפתחה שיחה נחמדה! סיכמנו שהוא יסדר לי סטיפנדיה החל מחודש ספטמבר, ועד החודש הזה הוא יסדר אותי בספריה, ויתן לי קופונים כדי ללכת למסעדה של הפליטים היהודיים שהיו בניס, ואוכל לישון במלון מהכסף שארוויח בספריה, העבודה 3 שעות, זה היה מין חדר עיון אספתי את העיתונים ושמרתי על הנקיון. הכל הלך בסדר. המשפט האחרון שלו היה: "דרך אגב, אתה ציוני?" עניתי סליחה, אני לא מבין מה זה? הוא אמר: אם אין לך מה לעשות הערב יש פגישה של הנוער הציוני, במקום זה וזה. כללית, לא צריך להיות סוציאליסט או ימיני, הקמנו משהו מיד אחרי המלחמה אולי תבוא. לקחתי את הכתובת והלכתי לשם. כבר כשירדתי במדרגות שמעתי אנשים צעירים שרים "הבאנו שלום עליכם!" שמעתי מילים "ישראל" "שלום" ואנשים שרים את זה בקול רם! איזה קונטרסט לעומת מה שאני, במדרגות התחלתי לבכות, חזרתי לשורשים אני שייך הנה! לשחק כל הזמן להיות גוי זה לא הולך. לאט לאט ירדתי במדרגות ונכנסתי. מיד פינו לי מקום, התישבתי, היו בנות ובנים כולם ביחד. הם שרו עוד שיר ושליח מארץ ישראל סיפר על הקיבוץ. זאת היתה פעם ראשונה ששמעתי על זה. כמו כל צעיר הייתי רוצה להיות קומוניסט, אבל לא יכולתי. העיקרון של הסוציאליזם הדליק אותי, ואחרי הפגישה ביקשתי שיתנו לי ספרים על קיבוץ, ועל הציונות. ישבתי לילות שלמים וקראתי את כל זה. הייתי "שרוף" על הענין

הציוני. אמרתי - בחודש אוגוסט - אני רוצה ללכת להכשרה. הבנתי שיש הכשרות כדי להגיע לקיבוץ. צריך לעלות עליה בלתי לגלית. אמרתי - לא רוצה ללמוד לא סטיפנדיות, לא רוצה כלום רק לעלות. כך הגעתי להכשרה עם מזוודה אחת, ואף אחד לא ידע, כך הצטרפתי לגרעין הצרפתי הראשון. שם היו ישראלים מ"ההגנה" ומה"מוסד", היה גם שליח - חנן רייכמן. הוא צירף אותי כי התעודות שלי היו בסדר, יכולתי להופיע במשרדים. אני הייתי אמור להיות הנציג הרשמי שלו כ"שמסגוי", כדי להכין את העליה, זו היתה עבודה די מעניינת. הכינונו מחנות לקליטת עולים מגרמניה, ממרכז אירופה אפילו. קנינו אוניה אחת, וקיבלתי אישור להוצאת כספים.

אנו ב-1945. מצאתי חן בעיניו של חנן רייכמן, לא היו לו הרבה ברירות - היו שם אנשים עם תעודות שלא היו בסדר, או כאלה שלא היתה להם רמה דרושה. בכל אופן הוא בחר בי מבין ה-50 מועמדים לעליה. הוא רצה שאתלבש יפה, כדי להופיע בפני אנשים חשובים, בראש שלי היה רצון להגיע לקיבוץ - חוץ מזה לא היה איכפת לי שום דבר. רציתי להגיע לקיבוץ "שדות-ים" כי הם התקשרו עם הגרעין הצרפתי, היו עוד 30 אנשים שחיכו לעלות לארץ.

ביום מסויים אמר חנן רייכמן: "הלילה - זזים!" תבוא משאית, תקח את כולכם, תכינו רק תרמיל גב ואתם עולים לאוניה בנמל קטן. הלילה אתם צריכים להיות שם בין 1.00 ל 2.00. שמחתי ורציתי לעלות למעלה להכין תרמיל, אז חנן קורא לי: "מרטין בוא הנה אתה לא נוסע כולם נוסעים חוץ ממך! אתה נשאר להמשיך את העבודה, מישהו צריך להמשיך את המפעל. התווכחתי איתו והוא הבטיח לי שבאוניה הבאה אני יוצא. הוא אמר שהוא מחכה לקבוצה מאנגליה ואז אני אמסור לאנגלים את ה-"JOB" ואז אתה אוכל לנסוע". נשארתי לבדי, כל החברים עזבו אותי. לאוניה קראו "תל-חי". כל הצרפתים עלו באפריל-1946. המשכתי לעבוד, פתחנו מחנות, הגיעו הולנדים לשם למדתי הרבה על מחנות הריכוז כי רבים באו משם.

על אבא שמעתי בזמן האחרון. ב-1957 נסעתי פעם לבלגיה, ויהודי אחד באנטוורפן סיפר לאחי ולי שהוא היה בקרון יחד עם אבא ושאבא היה חולה לב, ונרדם בנסיעה לאושוויץ, הוא אפילו לא התעורר. האמנתי לזה במשך 30 שנה. לפני 7-8 שנים נתנו לי ביד ושם את הכתובת בגרמניה של משרד הצלב האדום. כתבתי לשם, קיבלתי מכתב משם בתאריך מסוים עם כל הפרטים על אבי. הוא הגיע לאושוויץ בתחילת ספטמבר והוא עבד שם. הסיפור שהוא נרדם בקרון לא היה נכון, הוא חי עוד 3-4 חודשים ונפטר בדצמבר 1943. הרבה שנים אחרי זה שאלתי את עצמי אולי לא היה צריך לכתוב להם ולדעת מה שקרה.

טוב, בחודש יולי 1946 יצאה האוניה הבאה. הזכרתי לחנן רייכמן שעכשיו אני רוצה לנסוע. הייתי בין 1750 איש שעלו לאוניה. היה יהודי אחד ספרדי, ששמו היה כהן, מיליונר, שהיה קבלן לנסיעות ואיתו ועם מנהל העבודה שלו ישבתי וסידרתי תוכנית באיזו שעה, כמה מכוניות יוצאות מאיזה מחנה - כל ה-1750 איש לא היו במקום אחד. כולם היו צריכים להיות בין 3-4 בבוקר בנמל "סט" (SATE) שהיה די רחוק - כ-200 ק"מ. הגענו בשעות הבוקר עם 300 מכוניות.

בנמל ירד גשם. חנן אמר לי - לא כדאי לקחת כסף כי כסף צרפתי לא הולך בישראל. היו לי 62 פרנק ואמרתי לו קח אותם ותחזיר לקופה שלנו. עליתי על האוניה, פתאום ראיתי מכיר, רציתי לדבר איתו, אבל הוא שם את אצבעותיו על פיו - (שקט)!. לא מכירים אחד את השני, כולם קיבלו מספר, גם אני. האוניה היתה בנויה מברזל, והסבירו לנו שהאוניה הזאת תהיה אונית המלחמה הראשונה של ישראל. קנו אותה מקנדים, בלי נשק. משקלה היה 700 טון. היה שם ברז עם מי-ים כדי לרחוץ ידיים ופנים, בחלק האחורי של האוניה הכינו אוכל, בסירים גדולים מאוד, הכינו אוכל מקופסאות שימורים ונתנו לכל אחד את האוכל בתוך קופסת שימורים פתוחה. זה היה בצהוריים. בערב הכינו באותו סיר את התה. היתה בעיה עם הכשרות - היו עולים דתיים שדרשו שלא יהיה אוכל חלבי. הם בדקו ושטפו את הסיר עם מלח. בערב היו מקבלים באותה קופסה בה אכלו צהריים, תה עם ביסקוויטים שקראו להם ביסקוויטי - ים. כך חיינו, היה קשה פעם היתה סערה גדולה, האוניה הקטנה נטתה ימינה ושמאלה, אנשים היו חולים והקיאו. האנשים שלא היו חולים היו הרב חובל - אריה פר משדות ים ואני.

זה לקח לנו 5 ימים הגענו כמעט לקפריסין. פתאום ראינו אוניה קטנה משלנו כ-300 טון, במרחק של כ-300 מטר. התחלנו להתקרב. אבל ההפרשים בגובה והגלים לא איפשרו להתקרב וליצור קשר. אז הוחלט להעביר אותנו בסירות. כל זאת כדי לשמור על האוניה שלנו בפני האנגלים. העבירו אנשים בקבוצות של 30 איש לסירה הקטנה. אחרי שהעבירו את ה-998 אנשים ראו מרחוק עשן ודמות של אונית מלחמה - עם משולש שחור. אריה פר אמר להפסיק את העברת האנשים והסירה האחרונה יוצאת לדרך וזהו. אנו חוזרים ומשחררים את האוניה הטורקית וכבר זרקתי את התרמיל גב לסירה וכבר מסרתי את המנדולינה שלי! שאלתי מדוע הפסיקו את ההעברה? ענו לי בגלל אונית המלחמה. שאלתי האם אני יכול להגיע לשם בשחיה - ענו לי כן, כנראה לא לקחו אותי ברצינות, אבל אני התכוונתי ברצינות.

קפצתי למים מגובה של האוניה - כ- 10 מטר ונכנסתי לים ל 4-5 מטר עומק. כשהיתי כבר מעל פני המים, לא יכולתי לשחות בכיוון אחד בגלל הגלים שהיו בגובה של 1,5-2 מטר. מיד אחרי שקפצתי ראו אותי מהסירה היא חזרה ולקחה אותי בחזרה וכך הגעתי לאוניה השניה. הראשונה חזרה לאירופה, ליוגוסלביה עם 700 נוסעים מסכנים האוניה שלנו שמה "ביריה" הגיעה עם 999 אנשים. אילו לא הייתי קופץ לים אז המספר היה 998. על האוניה ביריה היתה צפיפות איומה מקפריסין לארץ ישראל נסענו יום אחד. לא צריך מים ואוכל - היו 1000 אנשים על אוניה כזו, בבטן האוניה היה מסריח וחום גדול. אנשים לא רצו לרדת לשם, אז הסדרנים התחילו לזרוק בכוח את האנשים לשם. הם עשו זאת כי כל האנשים עמדו בצד אחד של האוניה כדי להסתכל מה קורה, והאוניה התחילה לנטות לצד. כולם הסכלו איזו אוניה מתקרבת אלינו, בסוף הסתבר שזו היתה אוניה צרפתית ולא היה צריך להפסיק את ההעברה!

אחרי כמה שעות אני שומע שמפסיקים את המנוע. האוניה לא מתקדמת יותר. קראו לי ושאלו אותי אם אני מדבר צרפתית כדי לדבר עם הקפטן - הוא אינו מבין שום שפות אחרות. באתי והוא שאל אותי - "מה העניין?" הקפטן הטורקי אמר שהוא רוצה 5000 דולר, אבל הוא קיבל את השכר שלו בקונסטנטינופול וההסכם איתו היה להביא את האנשים - לא היה מדובר על 5000 דולר נוספים. הוא אמר שבלי ה-5000 דולר הוא לא נוסע לפלסטין. אחד מאיתנו אמר לו תסתכל על האנשים הללו - כולם היו במחנות ריכוז - אני אם ארצה אאסוף פה 5000 דולר, הטורקי אמר - לכל היהודים יש כסף והם מסתירים אותו בסמרטוטים. פתאום ישראלי אחד הוציא אקדח ואמר לטורקי שיביא

את כל הצוות - 5 אנשים, פתחנו דלת של חדר מיוחד - חדר מפות. הוא הכניס את כל החברה לחקר ונעל אותו. שאלתי אותו: "איך נגיע לארץ ישראל? והוא ענה שאין בעיות שהוא ינהג. הוא היה מאחד

החברה של הפלמ"ח שקיבלו הכשרה ימית. זה היה בלילה הם תפסו קורס בערך, הם קראו לי וביקשו לעבוד בבטן האוניה עם המנוע. הוא אמר שיש פה מים, אבל אל תספר לאף אחד על זה כי אתה צריך מים כדי לעבוד בחום כזה אבל הם לא יספיקו לכולם, אפילו לא לחולים. רק בשבילך ולצוות, יכול להיות מרד על האוניה, כשירצו לשתות מים, אז אל תגלה שאתם שותים. היה שם חום נוראי - בטח 50 מעלות. לפעמים יצאתי למעלה לתפוס אוויר - היה נדמה לי שקריר שמה.

היו על האוניה אנשים שהתעלפו. הרופא נתן להם זריקות, היו נשים צעירות בהריון, אבל לא נתנו לשתות - הביאו 5 ג'ריקנים לכולם. כנראה שטעינו בכיוון - היינו צריכים להגיע בעוד 24 שעות

וזה הלילה השני שאנו בדרך, בלילה השלישי הייתי למעלה ופתאום מאירים עלינו מכל הצדדים על ידי פרוזקטורים. מישהו שאל ברס-קול האם מישהו מאיתנו מדבר אנגלית וענינו שכן. שאלו מי אתם, וענינו אנחנו יהודים שחוזרים לארץ המולדת שלנו. ואז הוא ענה - אין לכם מולדת אתם נכנסים למים הטריוריאליים של אנגליה, אין לכם אישור להכנס, אתם עצורים. אז אחד ענה לו שאנו מקבלים את התנאי הזה - אנו עצורים אבל מבקשים דבר אחד שתזרקו לנו חבל כדי למשוך אותנו קדימה, ותביאו מים כי יש כאן סכנת מוות. הם לא נתנו לנו תשובה וכיבו את האורות.

חיכינו עד הבוקר. בבוקר ראינו שליחנו עומדות שתי אוניות עצומות גדולות של האנגלים, התקדמו אל החוף. אנשים ראו את החוף, את העמק, את חיפה. באותו רגע האנשים התחילו לשיר את התקווה. מחיפה התקרבו אלינו אוניות של מכבי-אש יהודיים, התחילו לצעוק - שלום, שלום! הם התחילו להסתובב סביבנו והתחילו להביא לנו מים גם השפריצו עלינו מים. האנשים שבחוף, רקדו, שרו. האנגלים לא נתנו לנו לצאת מהאוניה! עוד לילה אחד - צפופים בלי שרותים, ביום הבא הגיעו נציגים של כל מיני אירגונים " השומר הצעיר" וכו' אנחנו החלטנו לעשות שביתת רעב. כתבנו שלט אנו עולים לגאליים לארץ ישראל, אנו רוצים לרדת יש שביתת רעב" חילקו מים כמה שרצו, כולם שכבו בצל ולא אכלו. היינו שלושה ימים בשביתת רעב. אחרי שלושה ימים הגיעו אוניות אנגליים והתחילו להוציא את האנשים. שמחנו שיוצאים, אבל כאן קרה דבר אחר, שמו את האנשים ברציף והעלו את האנשים על שלוש אוניות מעפילים שכבר עמדו שם! היה יותר מקום, התנאים היו יותר טובים אבל זה לא מה שרצינו הפסקנו את שביתת הרעב, חילקו אותנו לשלוש אוניות אלה, ושם חיכינו עוד שבועיים. חיכינו בנמל בחום בלי אוויר. חיכנו עד שהורידו אותנו.

הגענו לעתלית. היינו צריכים לחכות שם, כל חודש נתנו 1500 סרטיפקטים וגמרו באותו חודש את המכסה הזו. (אוגוסט וספטמבר) חילקו אותנו לשתי קבוצות, קבוצה אחת חיכתה עוד שבועיים (אני הייתי ביניהם) וקבוצה שניה עוד חודש. העליה ההמונית היתה אחד הגורמים לעזיבתם של האנגלים את הארץ. הלחץ הזה של אלפי מעפילים השפיע מאוד. משם נסענו לשדות-ים.

זהו סוף הסיפור של העליה לישראל של מאיר בן מאיר.